

Selkotekijä ja tekoäly

Koulutusdiat 6/3

VIERKO

2024

Sisältö

1. Johdanto
2. Tekoälyn apu
3. Kehote, syöte, prompti
4. Esimerkki
5. Tarkistuslista
6. Lähteet
7. Yhteystiedot



1. Johdanto



Koulutusdiat

VIERKO-hankkeessa on koulutusdiat opettajille, ohjaajille ja työpaikkaohjaajille:

1. Selitä selkona – virity helppoon kieleen
2. Kielitietoisuus ja selkokieli
3. Kielitietoinen ohjaus työpaikoilla
4. Selkopuhe, vuorovaikutus ja ohjaus: syvennä
5. Selkokirjoittaminen: syvennä
6. Selkomateriaalit ja niiden tekeminen: syvennä
 - Selkomateriaalit (6/1)
 - Selkotekijä ja saavutettavuus (6/2)
 - **Selkotekijä ja tekoäly (6/3)**



Koulutusdiojen käyttö

- Dioja voi käyttää koulutuksissa.
- Koulutusten yhteyteen kannattaa järjestää työpajatyöskentelyä.
- Dioista on myös tallenteet.
- Diat ja tallenteet löytyvät osoitteesta aoe.fi (VIERKOn materiaalit) ja bit.ly/VierkoSelkoS2.

VIERKO-koulutuspaketti 2024: Opeta ja ohjaa kielitietoisesti



Varmista perusosaaminen



Diat 1 (15 min)
Selitä selkona

Lyhyt aloitus helposta ja selkeästä kielestä:

- opettajat
- ohjaajat



Diat 2 (1 t)
Kielitietoisuus ja selkokieli

Koulutus ydinasioista:

- työpaikkaohjaajat
- opettajat ja ohjaajat

Diat 3 (1 t)
Kielitietoinen ohjaus työpaikoilla

- työpaikkaohjaajat

Syvennä osaamistasi



Diat 4 (1 t)
Selkopuhe, vuorovaikutus ja ohjaus



Diat 5 (1 t)
Selko-kirjoittaminen



Diat 6: (30 min x 3)
• Selkomateriaalit
• Selkotekijä ja saavutettavuus
• Selkotekijä ja tekoäly



2. Tekoäly selkoistamisen apuna



Kokeile asiateksteihin



- Arvioi käytön mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja: ilmainen vai maksullinen - **ChatGPT** vai **Copilot** (Microsoftin GPT:tä käyttävä tekoäly)?
 1. Muutat yleiskielisen tai ammattikielisen tekstin selkokielelle.
 2. Kokoat tekoälyn avulla tietoa ja pyydät sen selkokielistämistä eli mukauttamista selkokielelle.
 3. Tekoäly tekee myös, kuvia, videoita ja äänitteitä.



Ole tarkkana!

- Tarkista asiat.
- Noudata tekijänoikeuksia.
- Mainitse myös tekoäly lähteenä.
- Tarkista kieli.



3. Kehote, syöte, prompti



Pyydä tekoälyltä apua

- Pyyntö ja kysymys tekoälylle – sama asia:
 - kehote
 - syöte
 - selite
 - prompti
- Ole kohtelias, esimerkiksi aloita: ”Voisitko auttaa. Olet selkokielen asiantuntija.” Jne.
- Anna tekoälylle **rooli**: ”Olet selkokielen asiantuntija.”
- **Kokeile** erilaisia kehoitteita ja vertaa tuloksia.
- Tallenna itsellesi kehotepohja: kehote, joka on toiminut parhaiten.



Kehotteen rakenne

1. Aloituspyyntö, jossa annat roolin tekoälylle: "Voisitko auttaa. Olet selkokielen asiantuntija."
2. Selitä tarkasti, mitä on helppo kieli (helppo yleiskieli).
3. Anna (ainakin yksi) tekstiesimerkki helposta kielestä.
4. Selitä tarkasti, mitä on selkokieli.
5. Anna (ainakin yksi) tekstiesimerkki selkokielestä.
6. Pyydä kirjoittamaan teksti selkokielellä: anna selkoistettava teksti.
7. Suositus: anna selkoistettava teksti kohtuullisissa osissa.



Tekoäly ja ihminen



- **Tarkista sisältö.**
- **Tarkista kieli:** sanavalinnat ja rakenteet.
- (Suomenkielisellä tekoälyllä ei ole vielä tarpeeksi selkokielistä kielimalleja.)
- Tekoäly kehittyy kaiken aikaa, joten se voi kehittyä myös selkokielen käyttäjänä.



4. Esimerkki



Esimerkki: kehote ilmaiselle ChatGPT:lle (osa 1)

Voisitko auttaa? Olet selkokielen asiantuntija, joka muuttaa vaikean tekstin helpoksi kieleksi eli selkokieleksi. Säilytä tekstissä kaikki sama tieto, kun muutat tekstin selkokieleksi.

Tässä on tietoa selkokielestä:

Kirjoita selkokieltä. Se on helppoa suomen kieltä. Käytä helppoja, yleisiä ja konkreettisia arkielämän sanoja. Vältä pitkiä, abstrakteja ja vanhanaikaisia sanoja. Älä käytä slangia, murretta tai vierasperäisiä, ammattikielen tai erikoiskielen sanoja. Älä käytä kuvallisia ilmaisuja tai sanontoja, kuten *tämä on vähän kaksipiippuinen juttu* tai *paistaa se aurinko risukasaankin*. Selitä käsitteet. Käytä sanoja niin, että niissä on sanan yleisin merkitys. Kirjoita sanat vain helpoissa taivutusmuodoissa. Älä käytä lyhenteitä. Kirjoita lyhyitä ja selkeitä virkkeitä. Aloita virke päälauseella. Virkkeessä voi olla yksi sivulause. Kirjoita vain yksi tärkeä asia yhteen lauseeseen ja virkkeeseen. Kirjoita lyhyitä kappaleita.

Annan sinulle kolme esimerkkiä yleiskielestä ja selkokielestä.

(Jatkuu seuraavassa diassa.)



Esimerkki kehotteesta jatkuu...

Tässä on ensimmäinen esimerkki yleiskielellä:

Ammattitutkinnossa osoitetaan alan ammattilaiselta edellytettävä ammattitaito. Henkilö, jolla on jo ammattialan perustutkinto tai sitä vastaavat tiedot ja lisäksi noin kolmen vuoden työkokemus, pystyy suorittamaan ammattitutkinnon. Arviointiasteikko ammattitutkinnoissa on hyväksytty/ hylätty. Esimerkki ammattitutkinnosta on taloushallinnon ammattitutkinto.

Tässä on sama teksti selkokielellä:

Sinulla on alan ammattitaito, kun olet tehnyt ammattitutkinnon. Voit tehdä ammattitutkinnon, jos olet tehnyt saman alan perustutkinnon tai sinulla on samat tiedot ja taidot alasta. Lisäksi sinulla täytyy olla noin kolmen vuoden kokemus työstä. Ammattitutkinnon arvostelu on hyväksytty tai hylätty. Et saa ammattitutkinnosta arvosanaa eli numeroa. Ammattitutkinnon voi tehdä monella alalla, esimerkiksi taloushallinnossa, kuljetusalalla tai tekniikan alalla.

Tässä on toinen esimerkki yleiskielellä:

Lue kokonaan teksti, jossa on käsitelty pääasioita ja siihen liittyviä esimerkkejä, joista valitset vastaukseesi sopivimmat.

Tässä on sama teksti selkokielellä:

Lue teksti, jossa on tärkeät asiat ja esimerkkejä. Valitse ainakin kolme tärkeää asiaa ja niihin kolme esimerkkiä. Kirjoita ne omin sanoin.

Tässä on kolmas esimerkki yleiskielellä:

Aina opiskelukyky ei tunnu riittävältä. Voi tuntua, että ei pysty keskittymään opiskeluun, ei saa mitään aikaiseksi eikä ”päähän jää mitään”. Mikäli opiskelukykyyn ongelmat ovat ohimeneviä, ei niistä kannata suuremmin huolestua. Jos ongelmat kuitenkin ovat pysyviä tai useasti esiintyviä, kannattaa miettiä mitä asialle voisi tehdä.

Tässä on sama teksti selkokielellä:

Joskus sinulla voi olla ongelmia opiskelussa. Esimerkiksi et keskity opiskeluun etkä muista opinnoista asioita. Ongelma voi mennä nopeasti ohi, eikä sinun tarvitse huolestua. Pyydä apua, jos ongelma jatkuu.



Esimerkki kehoitteesta jatkuu...

- **Voisitko kirjoittaa seuraavan tekstin helpolla selkokielellä?**

Kielen merkitys oppimisessa on keskeinen. Kieli ei ole vain oppimisen väline, vaan kielellä tuotetaan tietoa ja luodaan merkityksiä. Kieleen sosiaalistutaan, siitä tullaan osallisiksi. Kieltä käytetään eri tavoin, sanasto ja tekstilajit vaihtelevat. Eri tiedonaloilla kielen ja sisällön välillä on tiivis yhteys. Siksi kieli on sekä oppimisen väline että kohde kaikissa oppiaineissa.

Kielellä myös ajatellaan: luodaan ja muovataan tietorakenteita ja käydään sisäistä puhetta. Kielellä rakennetaan identiteettiä.

(Tekstin lähde: Opetushallitus. Kielitietoisuuden kirjainmerkit.
oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielitietoisuuden-kirjainmerkit.)



Vertailu

ChatGPT antaa ”raakatekstin”

Kieli on tärkeä oppimisessa. Kieli ei ole vain väline oppimiseen. Kielellä myös luodaan tietoa ja merkityksiä. Kieli on osa meitä ja yhteiskuntaa. Kieltä käytetään eri tavoilla, ja sanat ja tekstilajit vaihtelevat. Eri oppiaineissa kieli ja sisältö liittyvät tiiviisti yhteen. Siksi kieli on tärkeä kaikissa oppiaineissa.

Kielen avulla myös ajatellaan ja luodaan tietorakenteita. Kielen avulla käydään sisäistä puhetta eli puhutaan itselle. Kielellä myös rakennetaan omaa identiteettiä eli sitä, kuka minä olen.

Ihminen tarkistaa ja muokkaa

Kieli on tärkeä oppimisessa.

Eri oppiaineissa kieli ja sisältö liittyvät yhteen.

Siksi kieli on tärkeä kaikessa oppimisessa.

Kielen avulla ihmiset tulevat osaksi yhteiskuntaa.

Kieltä käytetään eri tavoin eri tilanteissa:

sanat ja tekstit vaihtelevat.

Kieli on tärkeä ajattelussa,

ja kielen avulla ihminen

järjestää ja säilyttää tietoja.

Ihminen myös puhuu oman pään sisällä,

eli hän käyttää sisäistä puhetta.

Lisäksi ihminen käyttää kieltä siihen,

että hän tietää, kuka hän on.

Hän rakentaa silloin identiteettiään.



5. Tarkistuslista




Nämä mielessä

1. Mitä selkoistat?
2. Miksi selkoistat?
3. Noudata tekijänoikeuksia.
4. Kokeile eri kehotteita.
5. Vertaa eri kehotteiden ja tekoälyjen tuloksia.
6. Tarkista asiat.
7. Tarkista kieli.
8. Lisää lähteet.



Kokeile mallikehotetta

- VIERKO-hankkeessa on tehty apukehote.
- Muokkaa ja muuta sitä omiin tarpeisiin.
- [Vierko. Selko- ja S2-materiaalien koonti. Tekoäly ja selkokieli](#)



The screenshot shows a website page with a blue header containing the title "Tekoäly ja selkokieli" and a navigation menu with links for "Etusivu", "Ammatillinen", "YTO-materiaalit", "Työpaikkaohjaus", "Tekoäly ja selkokieli", and "AOE". Below the header is a white content area with a blue circular logo on the left that says "VIERKO" and contains a computer monitor icon. To the right of the logo, the text reads "Ilmaisen ChatGPT:n käyttäminen selkomukauttamisessa" and "Vinkit ja esimerkki". Below this is a section titled "SISÄLTO" with a list of links: "Tekoäly selkoapuna?", "Tekoäly ja ihminen", "Kertaa selkokielen ohjeet", "Esimerkki kehotteesta ilmaiselle ChatGPT:lle", "Esimerkki: ChatGPT:n vastaus", "Ihmisen muokaus ChatGPT:n tekstistä", and "Vertaa". At the bottom right of the page, there is a small black bar with white navigation icons.



6. Lähteet



Lisätietoja

- Airaksinen, Ella & Sainio, Ari. 2024. Sukella selkokirjaan. Opike.
- Avointen oppimateriaalien kirjasto. aoe.fi/#/etusivu. Luettu 9.10.2024.
- Hemminki, Johanna. 13.8.2024. Tekoäly selkoistamisen apuna. Koulutusdiat. Vierko.
- Leskelä, Leela. 2019. Selkokieli. Saavutettavan kielen opas. Opike.
- Osaava Tredu. Polkuja-hanke: kielitietoisuus. <https://youtu.be/wUszzPChjNE?si=i-L-3uYGFu0dXpN4>. (25 videota YouTubessa.) Katsottu 9.10.2024.
- Riutta, Esa. 2023. Tee parempaa jälkeä tekoälyllä – Näin tehokäytät ChatGPT:tä. YouTube. <https://youtu.be/8Q4ZuacAORU?si=rjAKXwCs5h7qjMpF>. Katsottu 9.10.2024.
- Riutta, Esa. 2022. Näin laitat tekoälyyn kirjoittamaan tekstiä puolestasi. YouTube. <https://youtu.be/ih74Seler2Q?si=ITJd2tpvX3loINd1>. Katsottu 9.10.2024.
- Sainio, Ari. 2022. Avaimet selkokieleen. Opike.
- Selkokeskus. Selkokieli. <https://selkokeskus.fi/selkokieli/>. Luettu 9.10.2024.
- Takala, Tuija (kokoaja). 2022. Kielitietoisen (matematiikan) opettajan tarkistuslista. MAOL/OPH. <https://maol.fi/app/uploads/2022/09/Kielitietoisen-opettajan-tarkistuslista.pdf>. (Kokonaisuus: Martta Hakamies & Tuija Takala: <https://maol.fi/materiaalit/kielitietoisuus-matematiikan-opetuksessa/>.) Luettu 9.10.2024.
- Takala, Tuija. 2024. Selkoviesticntä asiakastyössä. Edita.



7. Yhteystiedot



Tekijä

- Tuija Takala



VIERKO

Vieraskielisen opetuksen kehittäminen

Kotimaisten kielten opetuksen
tarjonnan ja laadun kehittäminen
ammattillisessa koulutuksessa

2024

Lisätietoa:

<https://www.keuda.fi/keuda/hankkeet/vierko/>

